

ประเด็นร่วมสมัยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
Contemporary issues in the Sustainable Development
according to the Self-sufficient Economy

จุฑานันท์ หุ่นดี¹ อนูรัตน์ อนันตนารถ² พงษ์เสฐียร เหลืองอลงกต³ และจักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ⁴

Juthanan Hoonddee¹ Anurat Anantanatorn²

Pongsatean Luengalongkot³ and Chakrit Noranitipadungkarn⁴

มหาวิทยาลัยบูรพา^{1 2 3} มหาวิทยาลัยรามคำแหง⁴

Burapha University^{1 2 3} Ramkhamhaeng University⁴

E-mail: juthanan29@hotmail.com¹ moucmu@yahoo.com²

pongsate@hotmail.com³ and chak_87@hotmail.com⁴

Date Received : 2 May 2023 Date Revised : 14 March 2024

Date Accepted : 14 March 2024 Date Published online : 27 March 2024

บทคัดย่อ

กฎานประเทศแห่งคาร์บอนเป็นลบ โดยการยกระดับประเทศให้เป็นประเทศที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับประเทศทั่วโลก ด้วยนโยบายที่ว่า “ผู้นำด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมโลก” ตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ที่มีความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ด้วยการส่งเสริมในประเด็นโลกเศรษฐกิจสีเขียวที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุภายในปี 2030 โดยบูรณาการการพัฒนาใน 3 มิติ คือ 1. มิติด้านเศรษฐกิจ 2. มิติด้านสังคม 3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้สามารถอยู่ดีมีสุข ปลอดภัย มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ที่ตอบสนองความต้องการอันพึงประสงค์ที่ดีของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต ซึ่งเป็นประเด็นร่วมสมัยของการพัฒนาตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficient Economy) ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกัน ด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเอง ตามเงื่อนไขหลักธรรมาภิบาล ที่เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : การพัฒนาที่ยั่งยืน เศรษฐกิจพอเพียง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ผลการรายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน

Abstract

Bhutan is a carbon-negative country by raising the country to be one that inspires countries worldwide. The policy “Leader in caring for the global environment” according to the concept of sustainable development By the United Nations (UN) is committed to the Millennium Sustainable Development Goals (SDGs) by promoting the issue of a green economy world. That must be achieved within 2030 by integrating development in 3 dimensions: 1) Economic 2) Social, and 3) Environmental this will be an element that will raise the quality of human life so that people can live happily, safely, securely, and with sustainable prosperity. That responds to the good needs of present and future generations this is a contemporary issue of development according to the Self-Sufficient Economy. That emphasizes the balance of all 3 characteristics: moderation, reasonableness, and immunity, with the development of technology to benefit. To create self-reliant local wisdom According to the principles of good governance which is a holistic development that is stable, prosperous, and sustainable forever.

Keywords: Sustainable Development, Self-Sufficient Economy, Sustainable Development Goals, Sustainable Development Report.

บทนำ

“ภูฏานประเทศแห่งคาร์บอนเป็นลบ” ซึ่งถือได้ว่าเป็นความสำเร็จที่น่าอัศจรรย์ที่แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการกำหนดเป้าหมายของการพัฒนา คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยชี้ให้เห็นว่า แม้ว่าการพัฒนาด้านเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่งในการพัฒนา แต่มีใช้ปัจจัยเดียวที่เป็นตัวกำหนดแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ ยังคงต้องประกอบด้วยปัจจัยด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมเป็นความท้าทายปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลอย่างชัดเจนต่อความก้าวหน้าของการพัฒนาที่ยั่งยืนอีกด้วย ดังนั้นประเทศภูฏานจึงเป็นประเทศตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการลำดับของความสำคัญในการพัฒนาสังคม ด้วยนโยบายการยกระดับประเทศให้เป็นผู้นำทางด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมโลก เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับประเทศทั่วโลกในการดำเนินการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน (Shanawez & Ahmad, 2023, pp. 80-83)

ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันการดำเนินการตามแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ด้วยการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งเป็นเส้นทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี พ.ศ. 2573 ในหลายประเทศทั่วโลก จากผลการรายงานการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Report: SDR) ประจำปี พ.ศ. 2565 ตามตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG Index & Dashboard) พบว่า สาธารณรัฐฟินแลนด์ยังคงครอง อันดับ 1 ตามมาด้วยประเทศ ในภูมิภาค

นอร์ดิก (Nordic region) อีก 3 ประเทศ ซึ่งได้แก่ ราชอาณาจักรเดนมาร์ก (อันดับ 2) ราชอาณาจักรสวีเดน (อันดับ 3) และราชอาณาจักรนอร์เวย์ (อันดับ 4) อีกทั้ง 10 อันดับแรกล้วนเป็น ประเทศในภูมิภาคยุโรปทั้งสิ้น อันได้แก่ สาธารณรัฐออสเตรีย (อันดับ 5) สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี (อันดับ 6) สาธารณรัฐฝรั่งเศส (อันดับ 7) สมาพันธรัฐสวิส (อันดับ 8) สาธารณรัฐไอร์แลนด์ (อันดับ 9) และสาธารณรัฐเอสโตเนีย (อันดับ 10) สำหรับ ราชอาณาจักรไทยอยู่ในลำดับที่ 44 ที่มีคะแนนที่สูงสุดเป็นอันดับ 1 ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งนับได้ว่าเป็นภูมิภาคที่มีความก้าวหน้าในการขับเคลื่อนเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) มากกว่าภูมิภาคอื่น ๆ นับตั้งแต่มีการรับรองเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ในปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา (Jeffrey, Guillaume, Christian, Grayson, & Finn, 2022, pp. VI-X)

อนึ่ง องค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงพระราชทานทฤษฎีใหม่ให้แก่พสกนิกรชาวไทยใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต และวิถีปฏิบัติที่ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” (Self-sufficient Economy) หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอน ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ และปัญญาที่มีสำนึกในคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริตอย่างสมดุล เพื่อเป็นพื้นฐานในการป้องกันและการดำรงชีวิตให้รอดพ้นจากวิกฤต พร้อมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550, น. 6-9)

จากทัศนะดังกล่าวจึงขอกกล่าวถึง “ประเด็นร่วมสมัยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ดังนี้

ย้อนรอยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) มีประวัติศาสตร์แนวความคิดพื้นฐานจากการพัฒนามานานกว่า 200 ปีมาแล้ว ในที่นี้จะเริ่มกล่าวถึงประวัติแนวคิดของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่กำหนดจากแนวความคิดการพัฒนาโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ซึ่งมีการก่อตั้งองค์กรขึ้นในปี 1945 และปัจจุบันมีประเทศสมาชิกทั้งหมด 193 ประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักขององค์กร คือ การรักษาความสงบและความมั่นคงของโลก ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ปกป้องสิทธิมนุษยชน และเสริมภาพขั้นพื้นฐาน ส่งเสริมกฎหมายระหว่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างประเทศ สามารถสรุปในภาพรวมได้ดังนี้ (Tomislav, 2018, p. 72)

ปี 1969 องค์การสหประชาชาติได้เผยแพร่ รายงาน “Man and His Environment or U Thant Report” ที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่มุ่งเน้นการจัดการปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลก ปี 1972 องค์การสหประชาชาติและโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (United Nations Environmental

Programme: UNEP) จัดการประชุมเรื่องมนุษย์และสิ่งแวดล้อม ภายใต้คำขวัญ ที่ว่า “Only One Earth” เพื่อเป็นการประกาศเผยแพร่แผนปฏิบัติการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 1975 องค์การเพื่อการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) จัดการประชุมว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดทำกรอบการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโลก ที่เรียกว่า “Belgrade Charter” และ การประชุมสุดยอดว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ที่เน้นย้ำการแก้ไขประเด็นปัญหาทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเช่นเดียวกับในปี 1972 ในเวทีการประชุมสิ่งแวดล้อมระดับโลกที่กรุงสต็อกโฮล์ม

ปี 1979 มีการประชุมเกี่ยวกับสภาพภูมิอากาศโลกเป็นครั้งแรก โดยมุ่งเน้นการสร้างโครงการวิจัยและการตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปี 1981 จัดการประชุม “UN Conference on Least Developed Countries” เป็นครั้งแรกที่มีรายงานแนวทางและมาตรการช่วยเหลือประเทศผู้ด้อยพัฒนา ปี 1984 มีการจัดตั้งคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) โดยคณะกรรมการมีหน้าที่ สร้างความร่วมมือระหว่างประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนาในการให้การยอมรับแผนพัฒนาระดับโลกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปี 1987 คณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (World Commission on Environment and Development: WCED) ได้มีรายงาน เรื่อง “Our Common Future or Brundtland report” (อนาคตของเรา) ซึ่งกล่าวถึง หลักการพื้นฐานของแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และมีการเผยแพร่ Montreal Protocol ที่เป็นผลการวิจัยเกี่ยวกับผลเสียต่อชั้นโอโซนของโลก ปี 1990 มีการประชุมสภาพภูมิอากาศโลกเป็นครั้งที่สอง กล่าวถึงอนาคตการพัฒนางานวิจัยและโปรแกรมการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการสร้างระบบตรวจสอบการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศระดับโลก

จากนั้นในปี 1992 มีการประชุมสุดยอดของโลก (Earth Summit, Rio Conference) หรือการประชุมสหประชาชาติว่าด้วย เรื่อง สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา (UN Conference on Environment and Development: UNCED) ซึ่งเป็นการรับรองเอกสารปฏิญญาริโอ (Rio Declaration on Environment and Development) และแผนปฏิบัติการ 21 (Agenda 21) ที่เป็นแผนแม่บทของโลกในการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปี 1997 การประชุมเรื่อง การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศเกียวโต โดยมีพิธีลงนามสารเกียวโต (The Kyoto Protocol) ซึ่งเป็นสนธิสัญญาระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อลด CO₂ และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ปี 2000 องค์การสหประชาชาติมีการเผยแพร่ “Millennium declaration” ที่นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของการประกาศเป้าหมายของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เรียกว่า “เป้าหมายของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs)” และในปี 2002 มีการประชุมสุดยอดโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Summit on Sustainable Development: WSSD) เพื่อรายงานผลสำเร็จในช่วงเวลาการประชุมริโอโดยยืนยันพันธกรณีเดิมและกำหนดแนวความคิดแนวการปฏิบัติสำหรับในอนาคต

ปี 2009 มีการประชุมสภาพภูมิอากาศโลก ซึ่งกล่าวถึงการพัฒนาในอนาคตของระบบติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศทั่วโลกโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการคาดการณ์ภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น ได้อย่าง

ทันทั่วทั้งที่ และการประชุมสุดยอดผู้นำกลุ่ม G20 โดยประเทศสมาชิก G20 ได้ทำข้อตกลงในระดับปานกลาง และความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ ปี 2012 มีการประชุมองค์การสหประชาชาติ Rio +20 ได้มีการรับรองเอกสารผลลัพธ์ที่มีชื่อว่า “อนาคตที่เราต้องการ” ด้วยความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมประเด็นโลกเศรษฐกิจสีเขียว และในปี 2015 นี้เองที่ได้มีการประชุมสุดยอดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มีการเผยแพร่วาระการประชุม UN 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (The UN 2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ในปัจจุบันมีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals) ที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุภายในปี 2030 โดยถือได้ว่าเป็นเป้าหมายใหม่ของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ได้รับการพัฒนามาจากแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs) ซึ่งบ่งชี้ถึงความต้องการที่เพิ่มขึ้น และความท้าทายร่วมสมัยที่ซับซ้อนมากขึ้นในสถานการณ์โลกปัจจุบัน

สรุปได้ว่า แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ได้เริ่มต้นในปี 1969 จากรายงาน “Man and His Environment or U Thant Report” ที่แสดงให้เห็นถึงกิจกรรมที่มุ่งเน้นการจัดการปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมของโลก โดยมีการจัดทำกรอบการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อมโลก ที่เรียกว่า “Belgrade Charter” จากนั้นได้มีรายงาน เรื่อง “Our Common Future or Brundtland report” (อนาคตของเรา) ซึ่งกล่าวถึง หลักการพื้นฐานของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการเผยแพร่ “Millennium declaration” ที่นับได้ว่าเป็นครั้งแรกของการประกาศเป้าหมายของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่เรียกว่า “เป้าหมายของแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs)” และต่อมาในปี 2015 ได้มีการรับรองเอกสารผลลัพธ์ที่มีชื่อว่า “อนาคตที่เราต้องการ” ด้วยความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และส่งเสริมประเด็นโลกเศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ในปัจจุบันที่จะต้องดำเนินการให้บรรลุภายในปี 2030

ความหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

ภายใต้ชื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ปัจจุบันปรากฏเป็นกระแสหลักในเรื่องเกี่ยวกับการนำมาซึ่ง “การเติบโตสีเขียว” อันเป็นประโยชน์ต่อทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและมนุษยชาติ ที่จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันด้วยการพัฒนาอย่างสมดุลและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของคนรุ่นอนาคต (Malcolm, 2005, pp. 19-20) ในที่นี้ขอสรุปความหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนพอสังเขป ดังนี้

Denmark.dk (2023) การพัฒนาที่ยั่งยืนของชาวเดนมาร์ก หมายถึง การส่งเสริมความยั่งยืนแบบองค์รวม ด้วยกิจกรรมที่ผูกพันอย่างใกล้ชิดกับผืนดินและผืนน้ำ เช่น กระบวนการจัดการน้ำ การกำจัดขยะด้วยการรีไซเคิล การขนส่งสีเขียวโดยการสร้างวัฒนธรรมการปั่นจักรยาน การสร้างระบบพลังงานสีเขียวระดับโลก การสร้างอาคารประหยัดพลังงาน เป็นต้น

United Nations (2023a) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การดำเนินชีวิตในวันนี้ด้วยการตอบสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบัน โดยความมุ่งหวังในวันพรุ่งนี้ที่ดีกว่า ซึ่งตอบสนองความต้องการและไม่กระทบต่อโอกาสของคนรุ่นอนาคต เพื่อการอยู่รอดร่วมกันในสังคมโลกที่ยั่งยืนมากขึ้น ด้วยกระบวนการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่ปกป้องสิ่งแวดล้อม อันส่งผลให้ทุกคนสามารถเข้าถึงการทำงานที่มีคุณค่า ได้รับการดูแลสุขภาพที่ดีและการศึกษาที่มีคุณภาพ รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ลดมลภาวะที่เป็นพิษ และการสูญเสียต่อสิ่งแวดล้อมอย่างถาวร ด้วยนโยบายสาธารณะที่จะให้แน่ใจได้ว่าไม่มีใครถูกทิ้งไว้ข้างหลังเนื่องจากความไม่เท่าเทียม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) (2561, น. 73) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม (holistic) ที่มีการประสานกันอย่างมีดุลยภาพ (balanced) และการบูรณาการ (integrated) ร่วมกันขององค์ประกอบการพัฒนาทั้งหลาย

กฤษฎา จักรเสน (2563, น. 80) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การดำเนินการพัฒนาในหลาย ๆ มิติ เช่นด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยการเชื่อมโยงกันแบบองค์รวม

จุฬารัตน์ อยู่ทิม (2563, น. 36) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง ซึ่งประกอบด้วยด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล อันได้แก่ คน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม

โสภณ วุฒิประเสริฐกุล (2563, น. 16) การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาบนพื้นฐานแนวคิดเชิงระบบที่ทำให้เกิดผลลัพธ์อันพึงประสงค์ที่ตอบสนองต่อความต้องการที่ดีของคนรุ่นปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและยาวนานในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สนธิ บุญราศรี (2565, น. 41) การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบองค์รวมเชิงบูรณาการที่มีความสมดุลโดยคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ในทุกมิติรอบด้าน อันได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาที่คำนึงถึงการพัฒนาตามขีดความสามารถในการแข่งขัน 2) ด้านสังคม เป็นการพัฒนาบนพื้นฐานทรัพยากรของตนเอง 3) ด้านสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการในปัจจุบันและไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคตที่สอดคล้องกับบริบททางสังคม และวัฒนธรรม และ 4) ด้านเทคโนโลยี เป็นการพัฒนาที่เป็นไปอย่างสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง ความเจริญงอกงามแบบองค์รวมโดยบูรณาการใน 3 มิติ คือ 1. มิติด้านเศรษฐกิจ 2. มิติด้านสังคม 3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ภายใต้เงื่อนไขเทคโนโลยีและหลักธรรมาภิบาลอย่างมีดุลยภาพ (Balanced) ที่ตอบสนองความต้องการอันพึงประสงค์ที่ดีของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

อนึ่ง คณะกรรมาธิการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา World Commission on Environment and Development (WCED) ได้ระบุความหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืน” ไว้อย่างชัดเจน

ซึ่งเชื่อเชิญให้ทุกชาติมองในระยะยาวเพื่อคนรุ่นหลัง โดยดูแลอนาคตของเราตราบนานเท่าที่คนใดคนหนึ่ง ในคนรุ่นใหม่ดูแลคนรุ่นต่อไปได้อย่างผาสุกและตลอดไป จึงทำให้สามารถดึงดูดความสนใจให้หลายประเทศ มุ่งการพัฒนาประเทศมาที่การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable development) แต่หากความหมายนั้นไม่สำคัญ เท่ากระบวนทัศน์หรือตัวกำหนดใดที่จะสามารถทำให้มนุษย์กลุ่มหนึ่งสามารถที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดี ของพวกเขาได้ (David & Giles, 1998, p. 251)

จากนิยามแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปกระบวนทัศน์หลักใน การพัฒนาใน 3 มิติ ดังนี้ (นิรุฒ หัตถะพะสุ, 2564, น. 25)

1. มิติเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในด้านต่าง ๆ เช่น การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรม นวัตกรรม และเทคโนโลยี เป็นต้น เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนที่ อยู่บนพื้นฐานของต้นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่โดยไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคน รุ่นปัจจุบัน และอนาคตอย่างสมดุล

2. มิติสังคม เป็นการพัฒนาสังคมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในสังคมให้มีความกินดีอยู่ดีมากขึ้น และสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทุกเพศ ทุกวัย และทุกระดับ ในด้านต่าง ๆ เช่น การมี สวัสดิการที่เหมาะสม การกระจายทรัพยากรอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค การขจัดปัญหาความยากจน เป็นต้น

3. มิติสิ่งแวดล้อม เป็นการดำเนินการเพื่อการอนุรักษ์และป้องกันมิให้ระบบนิเวศถูกทำลายด้วยการใช้ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดอันจะ ส่งผลให้เกิดการสร้างระบบนิเวศที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ปราศจากมลพิษเนื่องจากมนุษย์มีความจำเป็นต้องพึ่งพา ระบบนิเวศที่ยั่งยืนทั้งในคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

สรุปได้ว่า กระบวนทัศน์การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของคนรุ่นปัจจุบันสู่รุ่น ต่อไปในอนาคตด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืนอันก่อให้เกิดความสมดุลหรือมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกันในระหว่าง มิติด้านต่าง ๆ ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นองค์ประกอบที่จะ ยกระดับคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้สามารถอยู่ดีมีสุข ปลอดภัย มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนต่อไป

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs)

นับจากปี 2000 ที่องค์การสหประชาชาติ ได้มีการเผยแพร่ “Millennium declaration” ที่นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการประกาศเป้าหมายแนวความคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Millennium Development Goals: MDGs) และเมื่อ MDGs หมดอายุลงเราจะไปอย่างไรต่อต่อนั้นโลกต้องเจอปัญหา การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงขึ้นและประเทศต่าง ๆ ก็ตระหนักถึงเรื่องนี้ มากขึ้นด้วยอันเนื่องมาจากวิกฤตยูโรโซน หรือวิกฤตสินเชื่อซับไพรม์ (subprime mortgage crisis) ที่ทำให้ โลกต้องหันกลับมาทบทวนว่าแนวทางการพัฒนาที่ก่อนหน้านี้ยังใช้ได้อยู่อีกหรือไม่หรือเราจะต้องเปลี่ยน แนวความคิดใหม่ไปเลย ดังนั้นจึงมาสู่ในปี 2015 นี้เองที่มีการจัดการประชุมสุดยอดการพัฒนาที่ยั่งยืนขึ้นได้มี การเผยแพร่วาระการประชุม UN 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (The UN 2030 Agenda for Sustainable

Development) อันเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ที่ซึ่งจะต้องดำเนินการให้บรรลุภายในปี 2030 โดยมีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals) ที่ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) และกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด ที่มีความเป็นสากลเชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาที่ต้องการให้ทุกประเทศพิจารณาถึงเรื่องการพัฒนาอย่างสมดุล คือ มีความต้องการให้ชีวิตมนุษย์มีความมั่นคง โดยเฉพาะคนยากจนและคนเปราะบาง ให้สังคมมีความมั่งคั่งที่ไม่ใช่แค่เรื่องเงินและอาจจะรวมถึงวัฒนธรรมความสัมพันธ์ในสังคม ทรัพยากร มรดกทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ โดยให้โลกมีความยั่งยืนในเรื่องสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร เกิดสันติภาพและมีรัฐบาลที่มีธรรมาภิบาลเคารพสิทธิมนุษยชนโดยที่ทุกภาคส่วนมุ่งขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายร่วมกัน (ไกรสร วันละ, 2564, น. 59-60)

ซึ่งสามารถอธิบายเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) ดังนี้ (United Nations, 2023b)

เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ (End poverty in all its forms everywhere) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการขจัดความยากจนในทุกมิติโดยประเมินจากสัดส่วนของประชากรที่มีงานทำซึ่งหมายถึง การมีรายได้และกำลังซื้อสินค้าตามมาตรฐานค่าครองชีพในอัตราที่กำหนด อีกทั้งยังการเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐานในทุก ๆ ด้าน สิทธิการครอบครองที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการคุ้มครองทางสังคม และความเสี่ยงจากภัยพิบัติ

เป้าหมายที่ 2 ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน (End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการขจัดความอดอยากทั่วโลกโดยประเมินจากความชุกของประชากรที่มีภาวะทุพโภชนาการและโรคที่ส่งผลจากภาวะทุพโภชนาการ โดยการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เช่น การอนุรักษ์พันธุ์พืชสัตว์เลี้ยงเพื่อเป็นอาหารและการเกษตร การเพิ่มผลผลิตและรายได้ทางการเกษตร การเพิ่มการลงทุนผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศในโครงสร้างพื้นฐาน การวิจัย และเทคโนโลยี เป็นต้น

เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมสวัสดิภาพสำหรับทุกคนในทุกวัย (Ensure healthy lives and promote well-being for all at all ages) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการมีหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า โดยประเมินจากความครอบคลุมของบุคลากรด้านสุขภาพการดูแลและการป้องกันโรคให้แก่ประชากรตั้งแต่ในครรภ์แรกเกิดและทุกช่วงวัยอย่างมีคุณภาพอัตราการเกิดโรคที่สำคัญ เช่น โรคฉี่หนู โรคมาลาเรีย โรคเอดส์ โรคไม่ติดต่อ (โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และหลอดเลือด โรคมะเร็ง โรคทางเดินหายใจเรื้อรัง) เป็นต้น อีกทั้งพฤติกรรมที่ส่งผลต่อสุขภาพ เช่น การเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน การใช้สารเสพติด สุขอนามัยขั้นพื้นฐาน สารเคมีอันตรายและมลพิษต่าง ๆ อัตราการฆ่าตัวตาย เป็นต้น

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Ensure inclusive and equitable quality education and

promote lifelong learning opportunities for all) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกช่วงวัยโดยประเมินจากประชากรได้รับการศึกษาที่ว่าด้วยการพัฒนาทักษะด้านสุขภาพ การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ และสุขภาวะทางจิตสังคมที่เหมาะสมตามมาตรฐานสากลทุกช่วงวัย สัดส่วนและมาตรฐานของครูที่มีคุณภาพ โครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษา สื่อการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา

เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็กหญิง (Achieve gender equality and empower all women and girls) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการยุติการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบ โดยประเมินจากกรอบของกฎหมาย จารีตประเพณี และความพยายามของรัฐบาลที่ส่งเสริมความเสมอภาคและความเท่าเทียมทางเพศ สัดส่วนการกระทำที่แสดงถึงความรุนแรงทางเพศทั้งด้านร่างกายและจิตใจ

เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน (Ensure availability and sustainable management of water and sanitation for all) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการเข้าถึงน้ำดื่มที่ปลอดภัยของประชากรทั่วโลก โดยประเมินจาก การบริการน้ำดื่มที่มีการจัดการอย่างปลอดภัย การมีสุขอนามัยที่ดีของประชากร มีการจัดการระบบนิเวศและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับน้ำแบบบูรณาการ

เป้าหมายที่ 7 สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา (Ensure access to affordable, reliable, sustainable and modern energy for all) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการรับประกันการเข้าถึงด้านพลังงานของประชากรของโลก โดยประเมินจาก สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงพลังงานไฟฟ้าและพลังงานหมุนเวียนต่าง ๆ อัตราการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดต่อปีรวมทั้งการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศในการขยายโครงสร้างพื้นฐาน การวิจัย และการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยด้านพลังงานสะอาดและพลังงานหมุนเวียน

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่มีผลิตภาพและการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน (Promote sustained, inclusive and sustainable economic growth, full and productive employment and decent work for all) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนทั่วโลก โดยประเมินจากอัตราการเติบโตของ Gross Domestic Product (GDP) ที่แท้จริงอัตราการจ้างงานอย่างเต็มที่และมีประสิทธิผลโดยคำนึงถึงการคุ้มครองแรงงานทุกช่วงวัยโดยเฉพาะแรงงานเด็กเป็นสำคัญ นโยบายที่มุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรม ด้านวิสาหกิจ และประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรทุกด้านอย่างยั่งยืนเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม (Build resilient infrastructure, promote inclusive and sustainable industrialization and foster innovation) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งทุกรูปแบบโดยประเมินจากสัดส่วนประชากรที่เข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการขนส่งสินค้าทุกรูปแบบ สัดส่วน

อุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืนที่สอดคล้องกับข้อมูลด้านพลังงานในระดับสากล การพัฒนาทั้งด้านเทคโนโลยี การสื่อสาร การวิจัย และนวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าของอุตสาหกรรม อันจะส่งผลต่ออัตราการเติบโตของ Gross Domestic Product (GDP) ต่อปี

เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ (Reduce inequality within and among countries) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการลดความเหลื่อมล้ำทั่วโลกโดยประเมินจากการส่งเสริมความเท่าเทียมแก่ประชากรทั่วโลกทั้งในการดำเนินการกำหนดกฎหมายและนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนเสรีภาพและการคุ้มครองทางสังคมในทุกด้าน

เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุมปลอดภัยมีภูมิคุ้มกันและยั่งยืน (Make cities and human settlements inclusive, safe, resilient and sustainable) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยความมั่นคงในการครอบครองที่ดินและที่อยู่อาศัยอย่างยั่งยืน โดยประเมินจากการดำเนินนโยบายการพัฒนาเมืองถิ่นที่อยู่อาศัย การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ พื้นที่สาธารณะที่มีการเชื่อมโยงทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่ลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติแบบบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม

เป้าหมายที่ 12 สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน (Ensure sustainable consumption and production patterns) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนโดยประเมินจากระบบการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนตามมาตรฐานองค์การการค้าโลกส่งเสริมนโยบายการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาระบบขยะรีไซเคิลและพลังงานหมุนเวียน พร้อมทั้งกระบวนการเผยแพร่และติดตามความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายที่ 13 ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น (Take urgent action to combat climate change and its impacts) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกโดยประเมินจากการดำเนินการตามกรอบอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การจัดการภัยพิบัติทางธรรมชาติ และการสร้างศักยภาพมนุษยต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ

เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Conserve and sustainably use the oceans, seas and marine resources for sustainable development) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการปกป้องระบบนิเวศทางทะเลอย่างยั่งยืนโดยประเมินจากการจัดการเขตชายฝั่งแบบบูรณาการ การควบคุมการประมงตามอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทางทะเล การเพิ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากการใช้ทรัพยากรทางทะเล พร้อมทั้งการพัฒนาศักยภาพการวิจัยและเทคโนโลยีทางทะเล

เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง ฟื้นฟู และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้กับการกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพกลับมาใหม่ และหยุดการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ (Protect, restore and promote sustainable use of

terrestrial ecosystems, sustainably manage forests, combat desertification, and halt and reverse land degradation and halt biodiversity loss) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการจัดการระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืนโดยประเมินจากการจัดการป่าไม้ในทุกมิติอย่างยั่งยืน การแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดจากทรัพยากรป่าไม้ตามข้อตกลงสากล การจัดการยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความหลากหลายทางชีวภาพที่ดำเนินการตามระบบการบัญชีเศรษฐกิจสิ่งแวดล้อม

เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพลึบผิวดชอบและครอบคลุมในทุกระดับ (Promote peaceful and inclusive societies for sustainable development, provide access to justice for all and build effective, accountable and inclusive institutions at all levels) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยการลดความรุนแรงทุกรูปแบบ โดยประเมินจากการถูกคุกคามในชีวิตภายใต้สิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศตามกฎหมายมนุษยธรรมที่เกี่ยวข้องในระดับชาติและผ่านความร่วมมือระหว่างประเทศ กระแสเงินจากกิจกรรมเชิงพาณิชย์ด้านต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมาย การพัฒนาสถาบันที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสในทุกระดับพร้อมทั้งผลการประเมินด้านต่าง ๆ ของการให้บริการสาธารณะที่เกี่ยวข้อง

เป้าหมายที่ 17 เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูสภาพหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Strengthen the means of implementation and revitalize the Global Partnership for Sustainable Development) เป็นเป้าหมายที่ว่าด้วยความเสถียรภาพของเศรษฐกิจมหภาคทั่วโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยประเมินจากระบบเศรษฐกิจมหภาคของประเทศทั่วโลกและยุทธศาสตร์ของประเทศความร่วมมือระดับโลกพร้อมทั้งผลของการพัฒนาประเทศด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน

สรุปได้ว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นกรอบการพัฒนาของโลกที่ครอบคลุมในทุกมิติการพัฒนาทั้งทางด้านการพัฒนาคน ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสันติภาพและความยุติธรรม และด้านความเป็นหุ้นส่วนของการพัฒนา ซึ่งเป็นเป้าหมายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมาภิบาลที่เป็นกรอบในการจัดทำแผนการพัฒนาประเทศให้มีความสอดคล้องและบูรณาการร่วมกันเพื่อพัฒนาประเทศให้มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ประเด็นร่วมสมัยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficient Economy)

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวคิดทางการพัฒนาที่มีพื้นฐานดั้งเดิมมาจากวิถีชีวิตของสังคมคนไทย ที่องค์พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร ทรงชี้ให้ประชาชนสามารถนำไปใช้ได้ในทุกระดับทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ซึ่งพระองค์ท่านทรงเห็นว่าการพัฒนาต้องเริ่มจากการพึ่งพาตนเองให้ได้ก่อนตามคำสรุปที่ว่า “พอเพียง” อันมีองค์ประกอบด้วยคุณลักษณะและเงื่อนไข (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2551, น. 7-13) ดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นบนพื้นฐานแห่งความพอดีที่มีความจำเป็นและเหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไปกับฐานะของตนเองอันรวมถึงสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมของตนในแต่ละท้องถิ่นอีกด้วย

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยความคาดหวังผลที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบและถี่ถ้วนด้วยการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลตามหลักการต่าง ๆ เช่น หลักวิชาการ กฎหมาย ศีลธรรม จริยธรรม วัฒนธรรมที่ดีงาม เป็นต้น

3. มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและสามารถปรับตัวได้อย่างทัน่วงทีกับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม เป็นต้น

โดยมีเงื่อนไขที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างพอเพียง ดังนี้

1. คุณธรรม คือ การมีความซื่อสัตย์สุจริตรู้จักแบ่งปันให้กับผู้อื่น ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ และรู้ รัก สามัคคี อันเป็นพื้นฐานในจิตใจของคนในชาติ

2. หลักวิชาการ คือ การนำด้านวิชาการต่าง ๆ ด้วยความรู้ รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่งในการวางแผนและดำเนินการในทุกขั้นตอนของการดำเนินชีวิต

3. ชีวิต คือ การดำเนินการบริหารจัดการชีวิตด้วยปัญญาอย่างมีสติตามหลักวิชาการและคุณธรรมด้วยความอดทนอย่างเพียรพยายามในสิ่งที่ดี

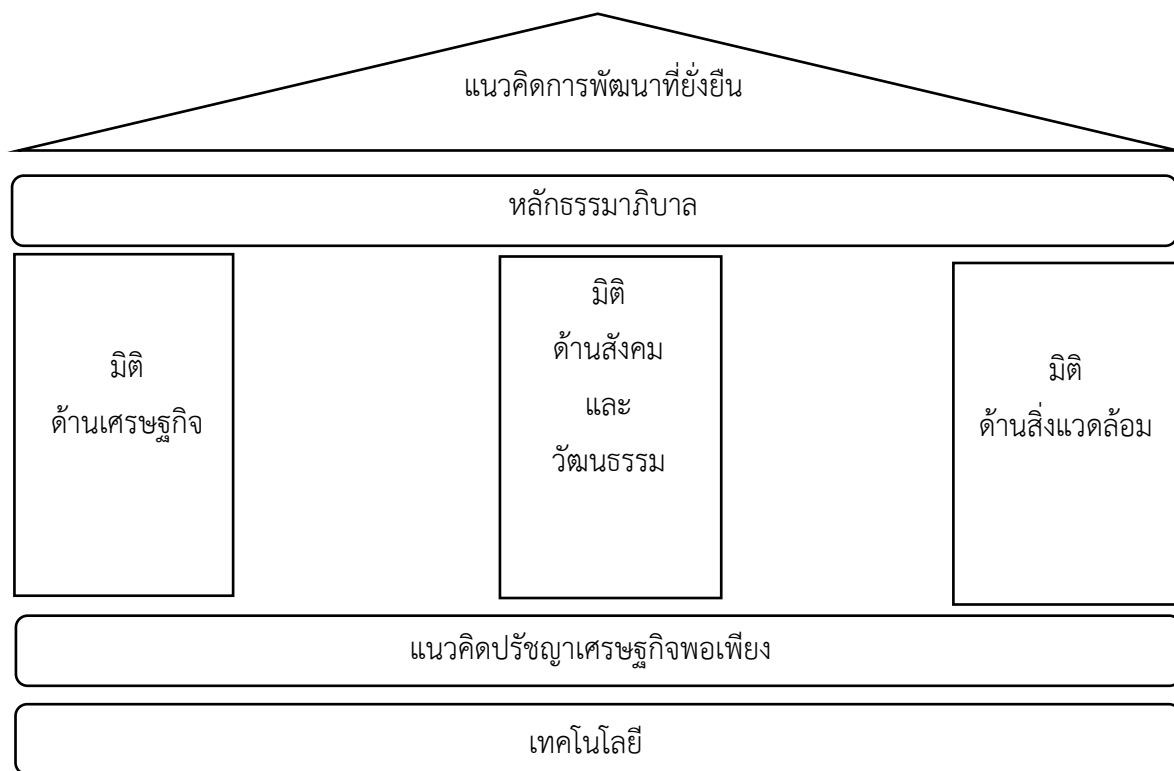
สอดคล้องกับ (จักรภพ ไสกระจำง, 2560, น. 20) ที่กล่าวว่า หลักธรรมาภิบาล หมายถึง แนวทางการจัดระเบียบทางสังคมของทุกฝ่าย อันได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ฝ่ายวิชาการ และฝ่ายปฏิบัติการ ด้วยหลักการบริหารบ้านเมืองที่ดีมีการปกครองหรือการใช้อำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินที่เป็นธรรม มีความแข็งแกร่ง มีประสิทธิภาพ มีคุณภาพ มีความโปร่งใส ยุติธรรม และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเป็นการสะสมความรู้ที่เป็นวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคมของมวลมนุษยชาติที่สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เนื่องจากสังคมจะรู้สึกถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม และสามารถประสานประโยชน์ได้ อันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมั่นคง ยั่งยืน และมีเสถียรภาพ

ซึ่งจากการศึกษาการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบประเด็นสำคัญสำหรับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชุมชน (อมรพันธุ์ เปล่งงูเหลือม, 2559, น. 82-83) ดังนี้

1. ด้านสมาชิกในครอบครัว มีความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงและให้ความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับที่ “น้อย” เนื่องจากจะต้องลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นเวลานานจึงจะเห็นผล

2. ด้านคณะกรรมการดำเนินงานในกลุ่มต่าง ๆ ขาดความรู้และทักษะในการบริหารจัดการจัดทำโครงการ และในการดำเนินงานต้องอาศัยผู้นำในพื้นที่เป็นหลัก อีกทั้งยังมีบทบาทและการกระจายหน้าที่ที่ไม่ชัดเจนไม่เป็นทีม จึงส่งผลให้ประชาชนส่วนใหญ่จึงเข้าร่วมกิจกรรมเพียงระยะแรก ๆ เท่านั้นภายหลังจะค่อย ๆ ลดลงเรื่อย ๆ จนเหลือเพียงคณะกรรมการและผู้นำท้องถิ่นเท่านั้น

ดังนั้น การพัฒนาชุมชนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงต้องมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจของทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ครอบครัว และตัวบุคคล จึงจะประสบความสำเร็จอย่างสูงสุด

ภาพที่ 1 ประเด็นร่วมสมัยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภาพที่ 1 สรุปได้ว่า ประเด็นร่วมสมัยแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Self-sufficient Economy) ที่เน้นความสมดุลทั้ง 3 คุณลักษณะ คือ พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันที่ครอบคลุมถึง 3 มิติ คือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ด้วยการพัฒนาด้านเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์เพื่อก่อให้เกิดภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบพึ่งตนเองตามเงื่อนไขของหลักธรรมาภิบาลที่สามารถประยุกต์นำไปใช้ได้กับทุกคน ทุกภาคส่วน ทุกมิติ และทุกพื้นที่ ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบองค์รวม อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตลอดไป

บทสรุป

แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ที่มีจุดกำเนิดจากแนวความคิดการพัฒนาโดยองค์การสหประชาชาติ (United Nations: UN) ซึ่งจากการประชุมสุดยอดการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี 2015 ได้มีการเผยแพร่วาระการประชุม UN 2030 เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (The UN 2030 Agenda for Sustainable Development) โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เรียกว่า “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals : SDGs)” ซึ่งมีทั้งหมด 17 เป้าหมาย (Goals)

ที่ประกอบไปด้วย 169 เป้าหมายย่อย (SDG Targets) โดยกำหนดให้มี 247 ตัวชี้วัด และจะต้องดำเนินการให้บรรลุภายในปี 2030 นั้นปัจจุบันประเทศสมาชิกทั้งหมด 193 ประเทศทั่วโลก ได้นำหลักคิดแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืนนี้ไปปรับใช้ดำเนินการในการพัฒนาประเทศ จากรายงานใน Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืน คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ลดทอนความสามารถของคนรุ่นต่อมาที่จะตอบสนองต่อความต้องการของพวกเขา ” (Sustainable Development is Development Which Meets the Needs Current Generations Without Compromising the Ability of Future Generations to Meet their Own Needs) ทั้งนี้จะให้ความสำคัญกับ 3 เสาหลักที่มีความสัมพันธ์กัน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยการมองและตัดสินใจแบบองค์รวม

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ ทรงพระอัจฉริยภาพพระราชทานทฤษฎีใหม่ที่ทรงเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” (Self-sufficient Economy) เพื่อการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นไทยและชุมชนสังคมไทยที่ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ 1. ความพอประมาณ 2. ความมีเหตุผล 3. มีภูมิคุ้มกัน และ 2 เงื่อนไขในการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คือ 1. คุณธรรม 2. ความรู้ ที่แสดงให้เห็นถึงประเด็นร่วมสมัยของแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ใน 3 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. ด้านเศรษฐกิจ คือ การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณบนพื้นฐานแห่งความพอดีที่มีความจำเป็นและเหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไปกับฐานะของตนเองอย่างมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจด้วยความมีเหตุผลโดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยความรอบคอบและถี่ถ้วน 2. ด้านสังคม คือ การดำเนินชีวิตด้วยความพอประมาณไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นในสังคมด้วยความมีเหตุผลตามธรรมาภิบาล และมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และสามารถปรับตัวได้อย่างทันทั่วทั้งกับการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคมและวัฒนธรรม 3. ด้านสิ่งแวดล้อม คือ ความพอประมาณในการดำเนินชีวิตที่ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อมด้วยความมีเหตุผลในการตัดสินใจ และมีภูมิคุ้มกันในการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และสามารถปรับตัวได้อย่างทันทั่วทั้งกับการเปลี่ยนแปลงในด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้ง 3 องค์ประกอบเป็นองค์ประกอบที่เรียกว่า “ชีวิต” ที่จะต้องดำเนินการด้วยความอดทน อย่างเพียรพยายามบนพื้นฐานของเงื่อนไข 2 ประการ คือ 1. การมีคุณธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานในจิตใจของคนในชาติ และ 2. ความรู้บนหลักวิชาการต่าง ๆ ด้วยความรอบรู้ และรอบคอบ อันจะส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนอย่างมีเสถียรภาพ

เอกสารอ้างอิง/References

- กฤษดา จักรเสน. (2563). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอันสมดุลอย่างยั่งยืนในประเทศไทย. (ดุชนิพนธ์ปรัชญา
ดุชนิพนธ์จิต, สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).
- ไกรสร วันละ. (2564). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. วารสาร มจร บาลี
ศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์. 7(3), 56-66.

- จุฬารณย์ อยู่ทิม. (2563). *การสืบทอดวิถีชีวิตของชาวสวนผลไม้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในสังคมเมือง*. (คณะนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยบูรพา).
- จักรภพ ไสกระจำง. (2560). *รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนต้นแบบโรงเรียนสุจริตสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. (คณะนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ).
- นิรุต หัตถะผะสุ. (2564). *กลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์การภาครัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษากระทรวงมหาดไทย*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2561). *การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)*. สืบค้นจาก https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/26
- สนิท บุญราศรี. (2565). *รูปแบบการจัดการต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของชุมชนลำพะยา อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ในอนาคต*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ 21 เซ็นจูรี.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2551). *จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). นนทบุรี: บริษัท เพชรรุ่งการพิมพ์ จำกัด.
- โสภณ วุฒิประเสริฐกุล. (2563). *กลยุทธ์การบริหารมหาวิทยาลัยตามแนวคิดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. (ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาการศึกษา, วิทยาลัยครุสุริยเทพ).
- อมรพันธุ์ เปล่งงูเหลือม. (2559). ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเทศบาลตำบลบ้านเตื่อ อำเภอกะเปอร์ สมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารนวัตกรรมและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*. 1(1), 47-85.
- Denmark.dk. (2023). *Sustainability in Denmark*. Retrieved from <https://denmark.dk/innovation-and-design/sustainability>
- David, P., & Giles, A. (1998). The concept of sustainable development: An evaluation of its usefulness ten years after Brundtland. *Swiss Journal of Economics and Statistics*. 134(3), 251-269.
- Jeffrey, S D., Guillaume, L., Christian, K., Grayson, F., & Finn, W. (2022). *Sustainable Development Report 2022*. The United Kingdom: TJ Books Limited.
- Malcolm, G. (2005). *Some Neglected Aspects of Sustainable Development*. The Economics of Sustainable Development. Retrieved from <https://doi.org/10.17848/9781417596324>

- Shanawez, H. & Ahmad, T. J. (2023). *Opportunities and Challenges in Sustainable Development and Governance in South Asia: Case Study of Bhutan*. Moving Toward Net-Zero Carbon Society Challenges and Opportunities, 79-87. Retrieved from https://doi.org/10.1007/978-3-031-24545-9_5
- Tomislav, K. (2018). The Concept of Sustainable Development: From its Beginning to the Contemporary Issues. *Zagreb International Review of Economics & Business*. 21(1), 67-94.
- United Nations. (2023a). *WHAT IS SUSTAINABLE DEVELOPMENT?*. Retrieved from <https://www.iisd.org/mission-and-goals/sustainable-development>
- United Nations. (2023b). *SDG Indicators Metadata repository*. Retrieved from <https://unstats.un.org/sdgs/metadata>